

ROSA PAGÈS

El passat 17 d'octubre vam ser a casa de Teresa Rovira, conferenciant de la inauguració del curs 1994-95 del Centre de Lectura, i hi vam mantenir una llarga i interessant conversa en companyia de Josep Murgades que us oferim, resumida, a continuació.

Conversa amb Teresa Rovira

Per a la lliçó amb què inaugurareu el curs acadèmic del Centre de Lectura heu escollit com a tema *La catalanitat noucentista: de les biblioteques a la literatura infantil*.

Vaig escollir els temes del llibre infantil i les biblioteques populars perquè creia que eren els que coneixia més bé, si més no, pel fet d'haver-m'hi dedicat durant anys i d'una manera seguida. I vaig triar la història de l'un i de l'altre tema, precisament, durant un temps que, en part, vaig viure i els protagonistes del qual vaig conèixer: els anys del noucentisme i de la seva influència sobre la producció i, encara, sobre la difusió del llibre infantil, que es prolonga fins al 1939. Els homes de la Mancomunitat es van adonar que no n'hi havia prou a editar bons llibres en català; calia que aquests llibres arribessin a tothom, i el 1915 creen la Xarxa de Biblioteques Populars. Aquest tipus de biblioteca, oberta a tothom, amb lliure accés a les prestatgeries, servei de préstec i secció infantil, neix a Anglaterra i als Estats Units la segona meitat del s. XIX. No arriba al continent europeu fins al primer quart del s. XX, i Catalunya és un dels primers països que l'adopta. Gràcies a les biblioteques, nens i nenes, sense distinció de classe social, poden disposar de bons llibres, i de bons llibres en català. Més tard, en els primers temps de la dictadura, quan no era possible editar llibres en català, els infants en podien llegir -gràcies als fons existents- a les Biblioteques Populars.

Com a filla d'Antoni Rovira i Virgili, i atenció que el catalanisme polític de començaments de segle dedicà a la literatura infantil i, en general, a la renovació pedagògica, els llibres devien jugar un paper importantíssim en la vostra educació.

De seguida que vaig saber manejar un llibre els meus pares em van posar a les mans els llibres d'imatges de l'editorial Muntanya. *El llop i la guineu* i *El llop i l'esquirol*, explicats per Josep Carner, m'agradaven molt. I, sobretot, *Joan Barroer*, de Carles Riba, amb els dibuixos de Xavier Nogués. Després, a l'escola -la Mútua Escolar Blanquerna, successora de l'Escola Montessori de la Mancomunitat que havia estat suprimida per la dictadura de Primo de Rivera-, vaig aprendre de llegir amb el *Sil·labari català* il·lustrat per Josep Obiols, un dels llibres que estimo més, amb aquells dibuixos que, com deia el poeta Tomàs Garcés, *escampen llum per les pàgines impreses*.

I anys més tard decidíreu de fer-vos bibliotecària

Sempre havia viscut voltada de llibres. I em va semblar -jo tenia aleshores setze anys- que amb la feina de bibliotecària podria ser útil a un país que, una vegada més, s'intentava de reconstruir.

Què us sembla que es va perdre definitivament, primer amb la dictadura de Primo de Rivera i després amb la guerra, de la tasca cultural que es va fer al llarg del primer quart de segle?

Amb la dictadura de Primo de Rivera crec que, definitivament, no es va perdre res. Amb la de Franco, sí. Després, s'ha intentat de reconstruir allò que s'ha pogut. Però s'ha perdut, em sembla, capacitat d'entusiasme i s'ha creat, en canvi, un cert esperit de funcionari. En alguns casos sembla, fins i tot, que l'enlluernament està per sobre de l'eficàcia, que es treballa de cara a la galeria.

em

va semblar que,
com a bibliotecària, podria
ser útil a un país
que s'intentava reconstruir

conversa

5

I d'on ve, el vostre interès per la literatura infantil?

A més dels llibres que hi havia a casa, a l'Escola de Bibliotecàries teníem, entre tants professors excel·lents, en Ramon d'Alòs Moner, que ens donava Bibliografia del llibre infantil, i n'havia reunit una bona col·lecció a la biblioteca de l'Escola. Anys després, en tornar de l'exili, a la Biblioteca Popular d'Esparreguera, on vaig treballar uns anys, hi havia un fons valuós, d'abans de la guerra, de llibres per a infants. Em va semblar que poques literatures comptaven amb uns escriptors i uns dibuixants de la qualitat dels que tenia la literatura infantil catalana, i per això mereixia que algú se n'ocupés. Més tard, a la Biblioteca de Catalunya, hi vaig començar a treballar. Fins aleshores només Joaquim Molas hi havia dedicat unes pàgines a l'obra *Un segle de vida catalana*.

Actualment, i al contrari del que passava en temps del noucentisme, en què autors com Ribà o Carner incloïen en la seva tasca la creació de textos específicament adreçats als infants, molts autors s'han especialitzat en literatura infantil o juvenil i s'hi dediquen en exclusiva.

A vui hi ha molts escriptors especialitzats en literatura per a joves, bons escriptors com ara, per citar només un nom, Josep Vallverdú. Per als noucentistes, però, escriure per als infants era una conseqüència de la tasca de suplència que havien de fer. Els tocava fer una mica de tot. Després, als anys trenta, amb la Generalitat republicana, es produeix un auge del llibre escolar -l'escola necessitava llibres en català- i una caiguda del llibre infantil d'imaginació i d'esplai. Els escriptors tenien altres feines, i, amb l'escola en català en funcionament, no es creien ja en el deure d'escriure per als infants. L'ensenyament sobretot, i fins i tot la política, ocupaven gent que abans tenia temps de dedicar-s'hi: Ribà era a la Universitat, Carner, al món diplomàtic, Soldevila feia d'oficial major al Parlament, etc.

Com a bibliotecària, què us sembla que caldria canviar avui, pel que fa a l'oferta de les biblioteques infantils i juvenils, per

fomentar el gust per la lectura entre unes generacions avesades al llenguatge de la televisió i dels vídeo-jocs?

No és massa fàcil. Seria important que nens i nenes vegessin que a casa seva es llegeix, cosa que no passa massa sovint. Ara bé, amb bones biblioteques, llibres atractius i bibliotecaris que siguin capaços de comunicar-se amb els lectors, encara es poden fer força coses. Des de 1970, en què va començar a ser vigent la Llei d'ensenyament per la qual es suplia el llibre de text -que s'aprenia de memòria- pels treballs a realitzar a casa, les biblioteques es van omplir d'escolars i de joves estudiants. Per a alguns bibliotecaris això va ser un mal; per mi, en canvi, ha estat un bé. Tinc l'experiència de la Biblioteca Popular de Sant Pau, i de la Santa Creu, infantil, instal·lada a la planta baixa de la Biblioteca de Catalunya. A la de la Santa Creu -oberta el 1975- els menuts, gairebé tots del barri del Raval, al començament només hi anaven a fer els deures de l'escola; arribaven amb les carpetes plenes i ho escampaven tot per les taules. Però poc a poc els van anar temptant els llibres d'imatges, de contes i de novel·les, i al cap de dos anys d'haver-se inaugurat la biblioteca ja hi havia més de cent préstecs diaris de llibres d'imaginació. Per als més petits, és important també l'explicació de contes, que després podran llegir o mirar.

Hi ha, finalment, una pregunta obligada: com veieu els intents de substituir el nom d'Universitat Rovira i Virgili pel d'Universitat de Tarragona?

Em va doldre molt. Sobretot, que vinguéss de Tarragona, la ciutat on havia nascut el meu pare, tantes vegades evocada en les seves obres. Recordava un passatge -corresponent al 26 de gener de 1939- del seu llibre *Els darrers dies de la Catalunya republicana*: "Quan, avui fa vuit dies, jo, tarragoní, vaig saber que els invasors havien ocupat Tarragona, vaig sentir una aguda punyida al cor, com si hi hagués penetrat una punta d'un glavi. Vaig veure amb la imaginació com si els tingués al davant, els carrers de la ciutat, aquells carrers de la meva infància i de la meva joventut, ara plens de franquistes i d'italians, orgullosos d'haver conquerit, sense disparar un sol tret, la romana Tarraco. Vaig veure vora la platja tarragonina, el xalet dels meus estius, on he escrit una bona part dels meus articles i diaris." I vaig recordar, també, el que diu Domènec Guansé, un altre escriptor fill de Tarragona, a l'obra *Abans d'ara*, en fer la semblança del meu pare: "[Rovira i Virgili] No solament és el més eminent dels escriptors tarragonins: és també el més essencialment tarragoní. [...] Tots aquells que han parlat de Rovira i Virgili han descobert aquesta íntima relació entre l'home i la ciutat, les seves pedres, els seus voltants. Tots, llevat dels tarragonins. Si en lloc d'haver nascut a Tarragona fos fill de Reus, anys ha li haurien erigit el seu monument material o espiritual."